
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 338.24.

Андрушків Б.М., Дудкін П.Д., Кирич Н.Б.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розглянуто актуальні проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму комплексного управління життєдіяльністю ВНЗ на основі єдиних стандартів. Запропоновано організаційну схему його впровадження в діяльність ВНЗ.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, життєдіяльність, конкурентоздатність, стандарт

Actual problems of improvement of the organizational-economic mechanism of vital activity management of a high school on the basis of unified standards are considered. The organizational chart of its introduction is offered

Keywords: organizational-economic mechanism, vital activity, competitiveness, standard.

В умовах підготовки України до вступу, у Європейський Союз, надзвичайно важливо підняти рівень освітньої підготовки молодого покоління бакалаврів, спеціалістів та магістрів, які б працювали та мислили за Європейськими взірцями.

Наша держава вже зробила в цьому напрямку перші кроки приєднавшись до Болонського процесу. У даний час у кожному вузі відпрацьовується концепція критеріїв оцінювання знань студентів, вдосконалюється методична база та методологічні підходи до організації навчального процесу, інше. Вживаються заходи щодо вдосконалення управління життєдіяльністю навчальних закладів.

На даний час значна робота проводиться із зміцнення матеріально - технічної та методологічної бази вузів безпосередньо на місцях. Зокрема, кафедрою менеджменту підприємницької діяльності Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя (ТДТУ) вживаються заходи з розробки комплексної системи управління життєдіяльності вузу на основі єдиних стандартів.

Згідно наказу ректора № 156-01 від 17.04.2007 р. «Про організацію університетського конкурсу відбору проектів фундаментальних та прикладних досліджень, прикладних розробок на 2009 і подальші роки, що фінансуються із бюджету Міністерства освіти і науки України», керуючись основними положеннями, запропоновано винести на університетський конкурс проекти фундаментальних досліджень (КПКВ 2201020/1: «Фундаментальні та прикладні дослідження у вищих навчальних закладах та наукових закладах» – фундаментальні дослідження) та прикладних досліджень (КПКВ 2201020/2: «Фундаментальні та прикладні дослідження у вищих навчальних закладах та наукових закладах» – прикладні дослідження) прикладних розробок (КПКВ 2201040: «Прикладні розробки за напрямками науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах та наукових установах») і зокрема проекту: «Комплексна система управління життєдіяльністю університету на основі впровадження єдиної системи стандартів» на 2009-2011 роки, що, при умові позитивного рішення конкурсної комісії, будуть фінансуватися із бюджету

Міністерства освіти і науки України, виходячи з обсягів коштів, що вивільняються по темах, які закінчуються у 2008 році. Безперечно до цього необхідно подати на конкурсний відбір комплексні проекти прикладних розробок проекту, які забезпечать отримання нових вагомих наукових результатів у сфері освіти, конкурентоздатних на світовому ринку підходів до формування управління у вищих навчальних закладах, впровадження яких, може суттєво вплинути на якість та ефективність їх функціонування, на розвиток освіти у нашій державі, що загалом сприятиме конкурентоспроможності освітнього продукту ТДТУ, в межах України та за кордоном. До виконання розробок без сумніву можуть бути залучені інші зацікавлені вищі навчальні заклади регіону і України.

Пропонована комплексна система управління життєдіяльністю вищого навчального закладу (КСУЖДВНЗ) на основі впровадження єдиної системи стандартів університету передбачає загальне керівництво і вплив на якість господарського, виробничого, функціонального та навчального процесів за допомогою системи спеціально розроблених стандартів університету.

Розробки виконуються у відповідності з вимогами Болонської системи навчання, наказів Міністерства освіти і науки, зацікавлених Міністерств і відомств України з попереднім експериментальним випробовуванням окремих елементів системи у практичній діяльності університету.

Метою даного проекту є потреба забезпечити цілеспрямований вплив на господарський, виробничо-організаційний та навчальний процес, з метою підвищення ефективності роботи адміністративного, господарсько-обслуговуючого персоналу, професорсько-викладацького складу та якості навчального процесу.

Досягнення мети забезпечується власне впровадженням комплексної системи управління діяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету. В свою чергу, завданням комплексної системи передбачається розробка і впровадження організаційно-економічних, адміністративних та соціально-психологічних механізмів, з допомогою яких здійснюється вплив на якість господарських виробничих, функціональних та навчального процесів з допомогою системи стандартів університету, у т.ч. таких як: основні положення діяльності; формування робочих, наукових, навчальних та інших програм; зміст і правила оформлення документації у відповідності до вимог діловодства Європейських взірців; порядок оформлення і зміст контрактів (на співпрацю, навчання, науково-дослідні роботи інше); посадові інструкції для керівного та обслуговуючого персоналу; рейтингова система оцінки діяльності в індивідуальному та колективному розрізах; виробнича, переддипломна практика студентів; розробка та видання методичної літератури; режим роботи університету; самостійна робота студентів; організація науково – дослідної роботи; система моральної та матеріальної зацікавленості у творчій діяльності; організація відпочинку та оздоровлення персоналу та студентів; оновлення основних засобів, ремонт приміщень, благоустрій території, ін.

У перелік основних завдань проекту входять: визначення мети дослідження, оцінка ситуації, виявлення проблем, організація розробок, їх апробація в наукових виданнях, організація науково-практичних семінарів і конференцій, соціологічні дослідження (опитування) тощо.

Етапи впровадження системи передбачають конкретні заходи від вивчення ситуації до експериментів та розробки організаційно – технічних заходів, апробації та практичного впровадження комплексної системи управління діяльністю навчального закладу на основі єдиної системи стандартів .

Яка ж організаційно-економічна ситуація щодо розробок та впровадження згаданих інновацій у вузах на даний час?

Діяльність виробничих та функціональних підрозділів університету, організація навчального процесу сьогодні регламентуються статутом, та окремими директивними документами МОНУ, які, як правило, будуються у відповідності до вимог існуючого законодавства та нормативної бази. За усіх згаданих обставин, вони не враховують в своїй практичній діяльності багатьох особливостей та моментів пов'язаних, з переходом від адміністративно-розпорядчих методів управління до соціально-психологічних та економічних, адаптованих до ринкових відносин, новітньої модульної системи оцінки знань, та вимог, наприклад, поставлених перед вузами України у зв'язку з приєднанням до Болонського процесу, вступу України до Світової організації торгівлі та прийнятого курсу держави на Європейську співдружність, впровадження новітніх логістичних систем забезпечення всіх технологічних процесів, що обумовлює необхідність переорієнтації діючих нині норм, правил і стандартів, які, в значній мірі, використовувались та інерційно продовжують використовуватись у вузівській діяльності з посттоталітарного періоду до даного часу. Наявний досвід розробок комплексних систем управління якістю, який використовувався у виробництві, невиробничій сфері та сфері послуг у посттоталітарний період за певної адаптації представляє можливості для використання їх у розробці комплексної системи управління діяльністю університету, і таким чином впливати на якість господарської, виробничої, функціональної і обслуговуючої діяльності закладів вищої освіти, навчального процесу, науково – дослідницької діяльності тощо.

Стан проблеми, ці та інші обставини обумовлюють необхідність не лише вдосконалення відносин у системі вищої освіти, що за нашими переконаннями можна здійснити шляхом впровадження означеної комплексної системи управління діяльністю університету на основі єдиних стандартів, а і перегляду функцій структурних підрозділів вузу загалом. Схема дослідження проблем вдосконалення комплексного управління впливом матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів на господарську діяльність ВНЗ наведена на рис. 1.

Основоположна ідея проекту полягає у визначенні конкретної мети вдосконалення внутрі- та зовнішньо університетських відносин відповідно до новітніх досягнень в освітній сфері та вимог існуючого законодавства, що стосується безпосередньо освітнього закладу, доскональному вивченні стану проблеми та соціально – економічної ситуації на досліджуваному об'єкті, виявленні вузьких місць та розробці і впровадженні комплексної системи управління діяльністю навчального закладу (університету). Система передбачає розробку і впровадження комплексу вище означених стандартів.

Комплексна система управління діяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету передбачає впровадження і використання у процесі роботи засобів електронного зв'язку, комп'ютерну обробку інформації, на основі найновіших досягнень логістики, усунення зустрічно діючих цілей окремих структурних підрозділів, організацію зв'язків між функціональними підрозділами, матеріально-технічне забезпечення за спрощеними схемами, прогнозування, планування, організацію виробничих і навчальних процесів, звітування, контролювання, матеріальну та моральну зацікавленість, відповідальність та інше. Необхідно зауважити що вітчизняного та зарубіжного досвіду у цій сфері поки що не багато. (За виключенням досвіду окремих Європейських країн (Італія, Німеччина, та ін.) які увійшли в Болонську систему освіти з використанням стандартів ISO).

Загальна схема діяльності з орієнтацією на кінцевий результат є важливим інструментом здійснення, так званого управління за результатами.

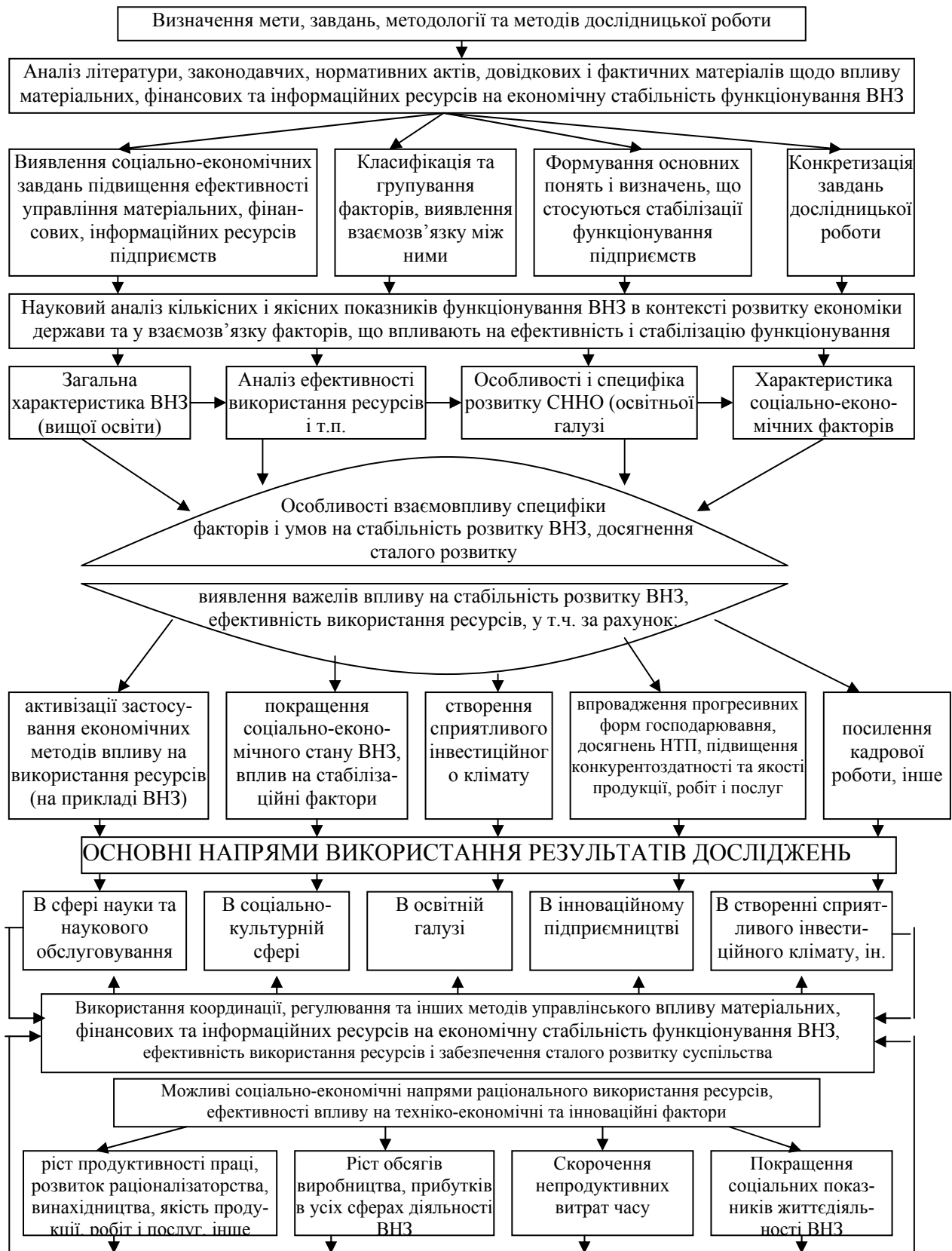

Рис. 1. Схема дослідження проблем удосконалення комплексного управління впливом матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів на господарську діяльність ВНЗ.

Суть принципової загальної схеми регіональної організації комплексної системи управління діяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету та міжвузівського матеріально – технічного забезпечення з використанням логістичного підходу (рис. 2).

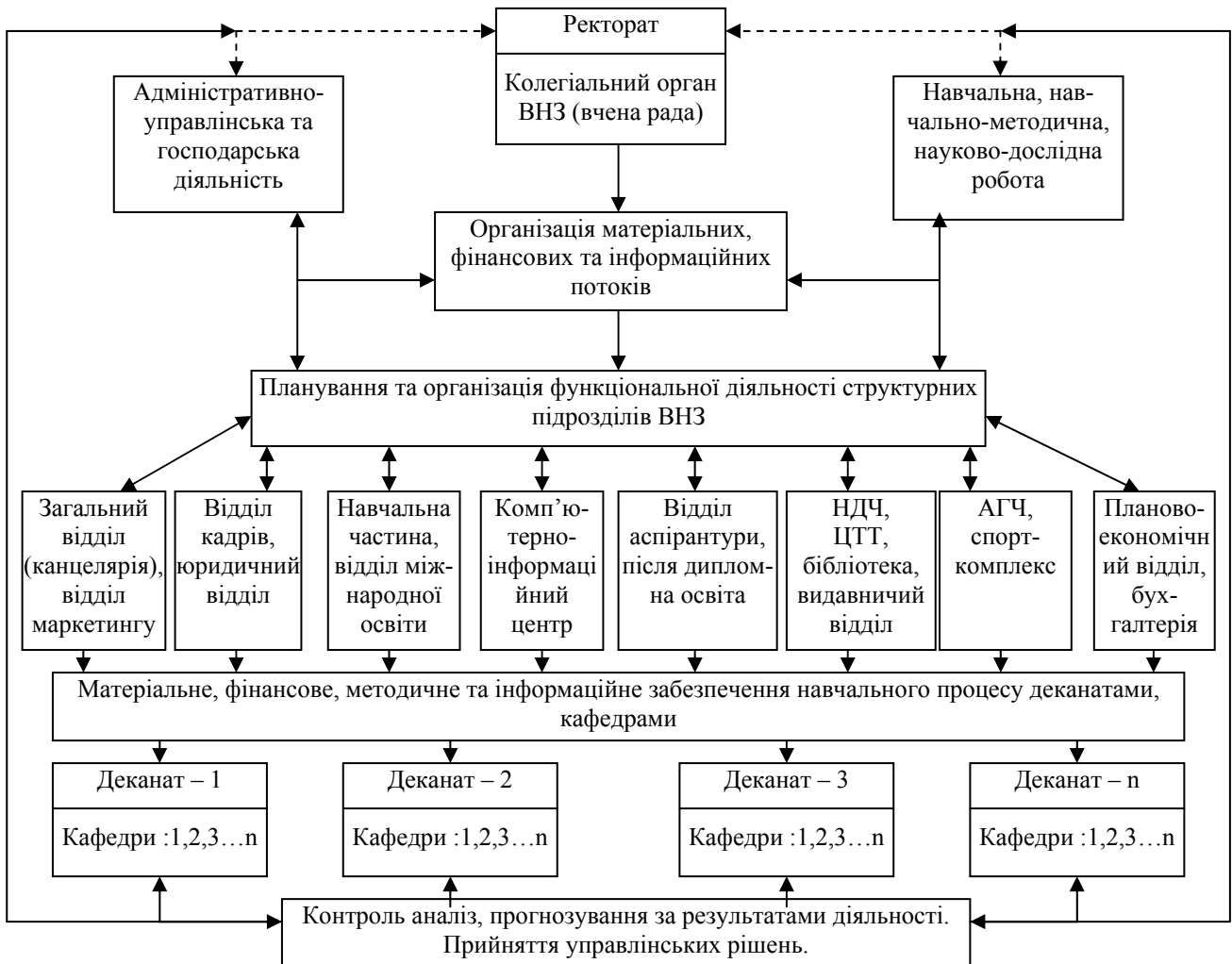

Рис. 2. Принципова схема організаційно-економічного механізму побудови логістичної системи ВНЗ.

В свою чергу, в умовах регіону впровадження Комплексної системи управління життєдіяльністю університету на основі єдиних стандартів передбачає застосування методу класифікації в організації матеріальних, фінансових, інформаційних потоків з використанням зворотної інформації та її комп'ютерною обробкою за регіональним принципом. Загалом схема регіональної організації міжвузівського матеріально-технічного забезпечення з використанням логістичного підходу див. рис. 3.

Комплексна система управління діяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету передбачає отримання значного соціального та економічного ефектів.

Рис.3. Схема регіональної організації міжвузівського матеріально-технічного забезпечення з використанням логістичного підходу

В результаті впровадження нововведень по-перше: підвищиться оперативність виконання управлінських рішень; за рахунок впровадження електронних схем зв'язку скорочуються витрати на організацію обслуговування навчальних, господарських та інших процесів; підвищується виконавча дисципліна; створюється моральна та матеріальна зацікавленість у творчій праці та ефективному навчанні; спрощується бухгалтерський облік; посилюється контроль за раціональним використанням матеріальних, фінансових та енергетичних ресурсів, інше. По-друге: досягається прозорість всіх господарських організаційно-виробничих та навчальних процесів; впроваджується єдина система діловодства, контролю, звітності;

Введення стандартів наказом ректора дозволить їм бути офіційним документом для виконання всіма працівниками. В свою чергу, розробка та впровадження стандартів університету дозволить: систематично отримувати необхідну комплексну інформацію кожному керівному працівнику про кожного підлеглого, здійснювати відповідний контроль виконавчої дисципліни та оцінку його роботи; уніфікувати розробку документів для всіх кафедр та інших функціональних підрозділів за єдиним взірцем, що дозволить запровадити їх комп'ютерну обробку; зменшити необхідність щорічного дублювання наказів ректора; регламентувати і підвищити якість викладання професорсько-викладацьким складом закріплених дисциплін; за рахунок впровадження системи моральної і матеріальної зацікавленості, підняти творчу активність як професорсько-викладацького складу університету, так і адміністративного та обслуговуючого персоналу. За рахунок цих та інших впроваджень а також відповідної реклами та публікацій представляється можливим значно підвищити загальний рейтинг університету.

Загалом результати дослідження за умови відповідності вимогам існуючого законодавства, нормативним актам Міністерства освіти та науки України, основним положенням відображеним у Болонській угоді та можуть, при певній адаптації, бути використані в практичній діяльності практично всіх вищих навчальних закладів аналогічного типу в Україні.

Загальний економічний ефект від впровадження комплексної системи управління життєдіяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету може сягнути від 25 – до 30 тис. грн. щорічно. Термін окупності складе орієнтовно 3 - 4 роки.

Таким чином, впровадження в практику життєдіяльності комплексної системи управління діяльністю вищого навчального закладу на основі єдиної системи стандартів університету, можливе в умовах вивчення всіх доступних до використання систем управління навчальними закладами України, країн співдружності незалежних держав і Європи.

Використання результатів дослідження, після конкурсних змагань передбачається на прикладі Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя, безпосередньо як при організації навчального процесу, підготовці фахівців, так і у сфері обслуговування навчального процесу, організації господарської роботи, організації праці адміністративного персоналу університету, налагодження міжнародних зв'язків в царині підготовки та перепідготовки кадрів, зв'язків з виробництвом, інше на основі апробованих методик, ліцензованих матеріалів тощо.

Система стандартів, маючи у своїй основі наукове обґрунтування, дозволяє не лише регламентувати діяльність професорсько-викладацького складу, адміністративного та господарського складу і обслуговуючого персоналу, а і розкласти відповідальність за якість та ефективність виконання функціональних обов'язків.

Комплексна система управління життєдіяльністю навчального закладу передбачатиме:

- планомірне оновлення методичного забезпечення та наочності, впровадження новітніх мультимедійних засобів у висвітленні тем, що використовуються у навчальному процесі, зміцнення матеріально-технічної бази структурних підрозділів;
- впровадження системи зацікавленості в бережливому використанні засобів інше;
- порядок фінансування окремих проектів, діяльності структурних підрозділів, видавничої діяльності, інше;
- раціональне використання системи морального і матеріального зацікавлення у якості та ефективності праці професорсько-викладацького складу.

Безперечно не залишаються поза увагою системи управління питання дозвілля, відпочинку і оздоровлення як студентів так і професорсько-викладацького складу університету. Порядок розгляду конфліктів інше.

Враховуючи те, що розробка системи та впровадження в практику КСУЖДВНЗ відбуватиметься на основі єдиної системи стандартів університету, представляється можливість її поширення на інші навчальні заклади України.

Кафедра менеджменту підприємницької діяльності ТДТУ працює над цією проблематикою з 2007 року. В доробку авторів ініціативи вже опубліковано 20 статей, тривають експерименти та апробація складових елементів системи. До розробок долучено Академію соціального управління.

Розробка та впровадження комплексної системи управління життєдіяльністю навчального закладу на основі впровадження єдиної системи стандартів університету за розрахунками авторів передбачає п'ять етапів.

Перший етап: Вивчення нормативної та законодавчої бази з теми організації управління діяльністю навчальними закладами, стандартизації і метрології, матеріалів з прилучення навчальних закладів України до Болонського процесу, статутів і положень з діяльності вузу.

Другий етап передбачає систематизацію і класифікацію інформаційних матеріалів, аналіз, критику та підготовку з цієї тематики висновків.

Третій етап: На отриманій інформативній базі виробляються пропозиції з вдосконалення комплексного управління та організації життєдіяльності університету. Здійснюватимуться наукові розробки проекту комплексної системи управління діяльністю навчального закладу та навчального процесу на основі затверджених ректором конкретних заходів.

Четвертий етап передбачає апробацію розробок, організацію семінару, науково - практичної конференції, громадське обговорення проекту, підготовка публікацій з означеної тематики.

П'ятий етап передбачає розробку остаточних організаційно-технічних заходів з практичного впровадження комплексної системи управління діяльністю навчального закладу на основі єдиної системи стандартів.

Література:

1. Дудкін П.Д. Нові напрямки підтримки університетської науки в умовах обмеженості фінансування / П.Д. Дудкін // Вісник Тернопільського державного технічного університету. 1998. – Т. 3. – С. 117-124.
2. Дудкін П.Д. Логістизація інноваційних процесів у вищому навчальному закладі освіти / П.Д. Дудкін // Вісник НУ “Львівська політехніка”. Серія: логістика. 2001. – № 424 – С.301-306.
3. Дудкін П.Д. Логістизація фінансових потоків у системі функціонування інновацій у вищій школі / П.Д. Дудкін // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. 2002. – №10. – С. 75-77.
4. Дудкін П.Д. Логістичні аспекти впровадження інновацій у вищих закладах освіти / П.Д. Дудкін, В.Я. Мартиненко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка. 2004. – Вип. 31. – С. 12-16.
5. Дудкін П.Д. Логістизація інноваційного розвитку вищих закладів освіти у контексті впровадження Болонської декларації / П.Д. Дудкін // Матер. наук. конф. ТДТУ імені Івана Пулюя, Тернопіль: ТДТУ, 2004. – С. 202.
6. Дудкін П.Д. Проблеми запровадження інноваційних підходів у вищих закладах освіти в контексті вимог малого і середнього бізнесу / П.Д. Дудкін, В.Я. Мартиненко // Зб. анот. матер. конф. «Бар'єри та можливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні», Київ НМЦ “СЕУМЕ”, 2005. – С. 26.
7. Дудкін П.Д. Деякі аспекти функціонування інноваційних структур вищих закладів освіти / П.Д. Дудкін, І.І. Стойко, В.Я. Мартиненко // Зб. наук. пр. «Проблеми інтеграції науково-освітнього, інтелектуального потенціалу у державотворчому процесі. – Тернопіль, 2006. – Вип. 4. – С. 281-285.
8. Дудкін П.Д. Удосконалення механізму функціонування вищих технічних закладів освіти: логістичний аспект / П.Д. Дудкін // Матер. наук. конф. ТДТУ імені Івана Пулюя. – Тернопіль: ТДТУ, 2006. – С. 244.
9. Дудкін П.Д., Стойко І.І., Шаблій О.М. Логістичні аспекти реалізації інноваційних проектів у вищих закладах освіти / П.Д. Дудкін, І.І. Стойко, О.М. Шаблій // Матер. междунар. науч.-практ. конф «Наука и образование без границ», София, 2007. Т. 5. – С. 106-108.
10. Андрушків Б. Основи соціального менеджменту. Теоретичні положення та прикладні механізми / Б. Андрушків, М. Папів, Т.Кирич та ін. – Тернопіль: Тернограф, 2007. – 1024 с.
11. Б.Андрушків. Метатеорія менеджменту життя / Б.Андрушків, П.Дудкін, С.Костін та ін. – Тернопіль: Тернограф. 2008. – 816 с.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Галушко О.С., 21.06.2009*

*Надійшло до редакції
25.03.2009*